

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

રાજસ્થાન રાજ્ય

વિ.

શંભુગિરિ

ઓક્ટોબર ૧૨, ૨૦૦૪

[ન્યાયમૂર્તિ બાલકૃષ્ણન અને ન્યાયમૂર્તિ લક્ષ્મણન]

બ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૪૭:

કલમ ૨ (એચ) અને ૫-એ—તપાસ—લાંચની ફરિયાદ એસ.ડી.એમ. ને કરવામાં આવી—તેમણે લાંચમાં મળેલ ચલણી નોટોની ચકાસણી કરી, રિકવરી મેમો તૈયાર કર્યો અને ફરિયાદ સાથે પોલીસ અધિક્ષકને મોકલી આપ્યો —ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા તકસીરવારીનામાં આવ્યા—હાઈકોર્ટ દ્વારા એવું માનીને નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યા કે એસ.ડી.એમ. ને કેસની તપાસ કરવાની સત્તા નહોતી—ઠરાવવામાં આવ્યું કે, અધિનિયમ હેઠળ તપાસ ત્યારે જ શરૂ ગણાશે જ્યારે એસ.ડી.એમ. દ્વારા પોલીસ અધિક્ષકને ફરિયાદ આપવામાં આવે— નવેસરથી નિર્ણય લેવા માટે મામલો હાઈકોર્ટમાં પરત મોકલવામાં આવ્યો.

ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં.૧, જે પોલીસ સ્ટેશન હેઠળના ગામના રહેવાસી હતા જ્યાં સામાવાળા કોન્સ્ટેબલ તરીકે ફરજ બજાવતા હતા, તેઓ સબ-ડિવિઝનલ મેજિસ્ટ્રેટની કોર્ટમાં એક કેસનો સામનો કરી રહ્યા હતા. સામાવાળાએ ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં.૧ ની કલમ ૧૧૦ સી.આર.પી.સી. હેઠળ ધરપકડ કરી અને તેમની પાસેથી રૂ. ૫૦૦ ની ગેરકાયદેસર સંતોષ તરીકે માંગણી કરી. ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં.૧ એ સામાવાળાને રૂ. ૩૦૦ આપ્યા અને ત્યારબાદ, લેખિત ફરિયાદ કરી અને રૂ. ૨૦૦ ની ચલણી નોટો સાથે એસ.ડી.એમ. ને સોંપી. એસ.ડી.એમ. એ ચલણી નોટોના નંબર નોંધી લીધા અને તે ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં.૧ ને પરત આપી. જ્યારે સામાવાળાએ ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં.૧ પાસેથી પૈસા માંગ્યા, ત્યારે સાક્ષીઓની હાજરીમાં તે તેને આપવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ, એસ.ડી.એમ. એ સામાવાળાને પોતાની ચેમ્બરમાં બોલાવ્યા અને તેના ખિસ્સામાંથી રૂ. ૨૦૦ ની ચલણી નોટો કબજે કરી. ચકાસણી કરતા, નોટોના નંબર એસ.ડી.એમ. દ્વારા નોંધાયેલા નંબર સાથે મળી આવ્યા હતા. એસ.ડી.એમ. એ રિકવરી મેમો તૈયાર કર્યો અને ફરિયાદ સાથે પોલીસ અધિક્ષકને મોકલી આપ્યો. આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૬૧ અને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૫(૧)(ડી) અને ૫(૨) હેઠળ કેસ નોંધવામાં આવ્યો હતો. એન્ટી કરપ્શન ડિપાર્ટમેન્ટના ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસે દસ્તાવેજો એકત્ર કર્યા અને સામાવાળા વિરુદ્ધ ચાર્જશીટ દાખલ કરી. સામાવાળાને ગુના માટે તકસીરવારીનામાં આવ્યા. હાઈકોર્ટમાં સામાવાળા દ્વારા કરવામાં આવેલી અપીલમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ફરિયાદ એસ.ડી.એમ. સમક્ષ નોંધાવવામાં આવી હતી જેઓ અધિનિયમની કલમ ૫-એ માં ઉલ્લેખિત કેસની તપાસ કરવા માટે અધિકૃત વ્યક્તિ ન હતા. હાઈકોર્ટે એવું માનીને સજા રદ કરી કે એસ.ડી.એમ. દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી હોવાથી ટ્રાયલ દૂષિત થઈ હતી.

અપીલનો નિકાલ કરતા અને મામલો હાઈકોર્ટમાં પરત મોકલતા, કોર્ટે ઠરાવ્યું:

૧.૧. હાઈકોર્ટે એવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે એસ.ડી.એમ. એ તપાસ હાથ ધરી હતી કારણ કે તેમણે છટકું ગોઠવ્યું હતું અને નોટો કબજે કરી હતી. માહિતી મળતા, એસ.ડી.એમ. એ આક્ષેપની સત્યતાની ખાતરી કરી. તેમણે રિકવરી મેમો તૈયાર કર્યો અને ફરિયાદ સાથે પોલીસ અધિક્ષકને મોકલી આપ્યો. આમ, એસ.ડી.એમ. કોઈ તપાસ કરી રહ્યા ન હતા. ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૪૭ ની કલમ ૨(એચ) માં વ્યાખ્યાયિત કર્યા મુજબ, ગુનાની તપાસ ત્યારે જ શરૂ થાય જ્યારે એસ.ડી.એમ. દ્વારા પોલીસ અધિક્ષક (એન્ટી કરપ્શન) ને ફરિયાદ આપવામાં આવે.

૧.૨. દરેક દીવાની ગુનાઓને શોધી કાઢવા અને તેની જાણ કરવા માટે સક્ષમ અને હકદાર છે અને જો કોઈપણ ગુનાના કમિશન અંગેની કોઈ માહિતી કોઈપણ વ્યક્તિને જાણવામાં આવે, તો આવી માહિતી યોગ્ય કાર્યવાહી માટે પોલીસ અથવા અન્ય કોઈપણ સક્ષમ સત્તાધિકારીને મોકલી શકાય છે. જો કોઈ ગુનો કોઈ નાગરિકની હાજરીમાં આચરવામાં આવે છે, તો તે હકીકતની સત્યતાની ખાતરી કરી શકે છે અને આરોપીનો ગુનો સાબિત કરવા માટે તમામ પ્રયાસો કરી શકે છે. સબ-ડિવિઝનલ મેજિસ્ટ્રેટ એ માત્ર કાયદાનું પાલન કરનારા નાગરિક તરીકે તેમની ફરજો બજાવી હતી અને એસ.ડી.એમ. એ કેસની તપાસ હાથ ધરી હતી તેવો આક્ષેપ ખોટો છે.

ફોજદારી અપીલી હુકમત: ફોજદારી અપીલ નં. ૯૫૫/૧૯૯૯

રાજસ્થાન હાઈકોર્ટના એસ.બી. કિમિનલ અપીલ નં. ૧૯૮/૧૯૮૩ માં તા. ૧૬.૧.૨૦૦૧ રોજના ના ચુકાદા અને આદેશ પરથી.

અપીલકર્તા વતી અરૂણેશ્વર ગુપ્તા વતી મધુરિમા તાતિયા.

સામાવાળા વતી બી.ડી. શર્મા.

ન્યાયાલયનો ચુકાદો ન્યાયમૂર્તિ ડૉ. એ.આર. લક્ષ્મણન દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યો:

આ અપીલ રાજસ્થાન હાઈકોર્ટ દ્વારા ૧૬.૦૧.૨૦૦૧ ના રોજ એસ.બી. ક્રિમિનલ અપીલ નં. ૧૯૮ ઓફ ૧૯૮૩ માં પસાર કરવામાં આવેલા ચુકાદા અને આદેશ સામે નિર્દેશિત છે, જેના દ્વારા હાઈકોર્ટે અહીંના સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલ મંજૂર કરી હતી. હાઈકોર્ટ સમક્ષની ઉક્ત અપીલ સ્પેશિયલ જજ, એન્ટી કરપ્શન કેસીસ, ઉદયપુર દ્વારા ક્રિમિનલ કેસ નં. ૪૭/૧૯૭૮ માં ૦૩.૦૫.૧૯૮૩ ના રોજ પસાર કરવામાં આવેલા આદેશ સામે નિર્દેશિત કરવામાં આવી હતી, જેમાં અહીંના સામાવાળા - શંભુગીરીને આઈ.પી.સી. ની કલમ ૧૬૧ અને ભ્રષ્ટાચાર નિવારણ અધિનિયમ, ૧૯૪૭ (ત્યારબાદ "પી.સી. એક્ટ" તરીકે ઓળખાય છે) ની કલમ ૫(૧)(ડી) અને (૨) હેઠળના ગુના માટે તકસીરવારીનામાં આવ્યા હતા.

ફરિયાદ પક્ષનો કેસ નીચે મુજબ છે:

સામાવાળા ચિત્તોડગઢ જિલ્લાના અર્ણોદ ખાતે હેડ કોન્સ્ટેબલ તરીકે ફરજ બજાવતા હતા. એક ફકીર ચંદ (ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧) તે જ સ્થાનિક પોલીસ સ્ટેશનના રહેવાસી હતા, જ્યાં સામાવાળા/આરોપી તૈનાત હતા. એસ.ડી.એમ., પ્રતાપગઢ સમક્ષ ફકીર ચંદ (ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧) અને તેના મિત્રો વિરુદ્ધ એક કેસ પેન્ડિંગ હતો, જ્યાં તે એસ.ડી.એમ. ની કોર્ટમાં આવતા હતા. સામાવાળાએ ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ ની ફો.કા.સં. ની કલમ ૧૧૦ હેઠળ ધરપકડ કરી અને તેની પાસેથી રૂ. ૫૦૦ ની લાંચની માંગણી કરી અને તેમ ન

કરવા બદલ વધુ ફરિયાદો નોંધવાની ધમકી આપી. તેથી, ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ એ સામાવાળાને રૂ. ૧૦૦ આપવા પડ્યા હતા. સામાવાળાએ ૧૨.૦૯.૧૯૭૭ ના રોજ ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ ને એસ.ડી.એમ., પ્રતાપગઢ સમક્ષ હાજર કરવાનો હતો અને તે જ દિવસે ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ એ તેને રૂ. ૨૦૦ વધુ આપવાના હતા. તે તારીખે, કોર્ટમાં હાજર થતા પહેલા, ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧, ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૭ ને મળ્યા અને તેમને આરોપી/સામાવાળા વિશે જણાવ્યું, જેમણે ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ ને રૂ. ૨૦૦ ની ચલણી નોટો સાથે લેખિત ફરિયાદમાં સંપૂર્ણ વિગતો આપવાની સલાહ આપી. ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ એ તેમ કહ્યું. ત્યારબાદ, ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૭ એ એસ.ડી.એમ., પ્રતાપગઢને રૂ. ૨૦૦ ની ચલણી નોટો સાથે લેખિત ફરિયાદ આપી હતી. ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૬ એ તેમની ડાયરીમાં ચલણી નોટોના નંબર નોંધ્યા અને એસ.ડી.એમ. ના આધાક્ષરો મેળવ્યા પછી, આ નોટો ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ ને આપવામાં આવી અને તેને આ ચલણી નોટો આરોપીને આપવા માટે કહેવામાં આવ્યું. જ્યારે સામાવાળાએ ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ પાસેથી પૈસા માંગ્યા, ત્યારે ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૫ અને ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૭ ની હાજરીમાં તેને તે આપવામાં આવ્યા. ત્યારબાદ, ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૫ એ એસ.ડી.એમ. (ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૬) ને જાણ કરી જેમણે આરોપીને પોતાની ચેમ્બરમાં બોલાવ્યો અને તેને તેના ખિસ્સામાંથી રૂ. ૨૦૦ કાઢવા કહ્યું. આરોપીએ એસ.ડી.એમ. સમક્ષ તે રૂ. ૨૦૦ રજૂ કર્યા હોવાનું કહેવાય છે જેમણે તેમની ડાયરીમાં અગાઉ નોંધેલી એન્ટ્રીઓ પરથી ચલણી નોટોના નંબરની ચકાસણી

કરી હતી, જે સમાન હોવાનું જણાયું હતું. એસ.ડી.એમ. એ તે નોટોનો રિકવરી મેમો તૈયાર કર્યો અને ત્યારબાદ કલેક્ટર, ચિત્તોડગઢને નોટો સાથે રિકવરી મેમો મોકલ્યો અને પોલીસ અધિક્ષકને પણ આ જાણકારી મોકલી. ત્યારબાદ, પોલીસ અધિક્ષકે આ માહિતી ભ્રષ્ટાચાર વિરોધી વિભાગને મોકલી અને ભા.દં.સં. ની કલમ ૧૬૧ અને ભ્રષ્ટાચાર નિવારક અધિનિયમની કલમ ૫(૧)(d) અને ૫(૨) હેઠળ કેસ નોંધવામાં આવ્યો. ડેપ્યુટી એસ.પી. એન્ટી કરપ્શન ડિપાર્ટમેન્ટે તમામ દસ્તાવેજો એકત્ર કર્યા અને પરવાનગી મેળવ્યા બાદ આરોપી વિરુદ્ધ ચાર્જશીટ દાખલ કરી. ૧૧.૦૯.૧૯૭૮ ના રોજ, સ્પેશિયલ જજ એન્ટી કરપ્શન, જયપુરની કોર્ટમાં આરોપી સામે આરોપો ઘડવામાં આવ્યા હતા. સામાવાળાએ આરોપોનો ઇનકાર કર્યો અને ટ્રાયલની માંગણી કરી. કેસ સ્પેશિયલ જજ, એન્ટી કરપ્શન, ઉદયપુરની કોર્ટમાં સોંપવામાં આવ્યો હતો.

પ્રોસિક્યુશન દ્વારા તેના કેસના સમર્થનમાં આઠ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી. ટ્રાયલ કોર્ટે નિષ્કર્ષ કાઢ્યો હતો કે આરોપી એક જાહેર સેવક હોવાથી રૂ. ૨૦૦ ની લાંચ સ્વીકારવા બદલ ભા.દં.સં. ની કલમ ૧૬૧ અને ભ્રષ્ટાચાર નિવારક અધિનિયમની કલમ ૫(૧) અને ૫(૨) હેઠળના ગુના માટે દોષિત છે અને ૦૩.૦૫.૧૯૮૩ ના ચુકાદા દ્વારા તેને દોષિત ઠેરવ્યો હતો.

તકસીરવારીનાના આદેશથી વ્યથિત થઈને, સામાવાળાએ હાઈકોર્ટમાં અપીલ કરી હતી જેમાં સામાવાળા વતી કાયદાનો પ્રશ્ન ઉઠાવવામાં આવ્યો હતો કે ભ્રષ્ટાચાર નિવારક અધિનિયમની કલમ ૫-એ મુજબ તપાસ ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસના હોદ્દાથી નીચેની ન હોય તેવી વ્યક્તિ દ્વારા

અથવા પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર દ્વારા હાથ ધરવામાં આવવી જોઈએ, જો કે રાજ્ય સરકાર દ્વારા તે બાબતમાં સામાન્ય રીતે અથવા ખાસ કરીને કોઈ ચોક્કસ કેસ માટે વિશેષ અધિકૃતતા આપવામાં આવી હોય. સામાવાળા વતી વધુમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે ફરિયાદ એસ.ડી.એમ., પ્રતાપગઢ (ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૬) સમક્ષ નોંધાવવામાં આવી હતી જેઓ તપાસ કરવા માટે સક્ષમ વ્યક્તિ ન હતા અને તેમની પાસે ભ્રષ્ટાચારના કેસની તપાસ માટે સામાન્ય રીતે અથવા ખાસ કરીને આવી કોઈ અધિકૃતતા નહોતી.

હાઈકોર્ટે, ૧૬.૦૧.૨૦૦૧ ના રોજ, સ્પેશિયલ જજ દ્વારા આપવામાં આવેલી સજાને એવા આધારે રદ કરી દીધી છે કે અનધિકૃત વ્યક્તિ દ્વારા શરૂ કરવામાં આવેલી તપાસ પર આધારિત પ્રોસિક્યુશન અધિકારક્ષેત્ર વિનાનું અને દોષપૂર્ણ છે અને તેથી, તે ટકી શકે નહીં. તેની સામે વ્યથિત થઈને રાજસ્થાન રાજ્ય અમારી સમક્ષ અપીલમાં આવ્યું છે. આ કોર્ટ દ્વારા ૦૧.૦૮.૨૦૦૩ ના રોજ પરવાનગી આપવામાં આવી હતી.

અપીલકર્તા-રાજ્યના વિદ્વાન વકીલે દલીલ કરી હતી કે હાઈકોર્ટે એવું માનવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે કે ભ્રષ્ટાચાર નિવારક અધિનિયમની કલમ ૫-એ નું પાલન થયું નથી. એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે એસ.ડી.એમ. જેમણે છટકું ગોઠવ્યું હતું અને આરોપીને રંગેહાથ પકડ્યો હતો તેઓ કોઈ તપાસ કરી રહ્યા ન હતા અને હાઈકોર્ટે ખોટી રીતે માની લીધું હતું કે એસ.ડી.એમ. દ્વારા કરવામાં આવેલી તપાસ અધિકારક્ષેત્ર વિનાની હતી અને આવી ગેરકાયદેસરતાને કારણે સમગ્ર કાર્યવાહી દૂષિત થઈ ગઈ હતી. બીજી તરફ સામાવાળાના વિદ્વાન

વકીલે દલીલ કરી હતી કે ભ્રષ્ટાચાર નિવારક અધિનિયમની કલમ ૫-એ માત્ર નિર્દિષ્ટ વ્યક્તિને જ તપાસ કરવાની સત્તા આપે છે અને નિર્દિષ્ટ સત્તાધિકારી સિવાયની કોઈપણ સત્તા દ્વારા કરવામાં આવેલી કાર્યવાહી ગેરકાયદેસર છે અને આરોપીને હાઈકોર્ટ દ્વારા યોગ્ય રીતે નિર્દોષ જાહેર કરવામાં આવ્યો છે. ભ્રષ્ટાચાર નિવારક અધિનિયમની કલમ ૫-એ નીચે મુજબ છે:-

"૫-એ. આ અધિનિયમ હેઠળના કેસોની તપાસ.

- (૧) ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૮૮૮ માં ગમે તે હોય તેમ છતાં, નીચેના હોદ્દાથી નીચેનો કોઈ પોલીસ અધિકારી, -
 - (a) દિલ્હી સ્પેશિયલ પોલીસ એસ્ટાબ્લિશમેન્ટના કિસ્સામાં, પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર;
 - (b) કલકત્તા અને મદ્રાસના પ્રેસિડેન્સી-ટાઉનમાં, આસિસ્ટન્ટ કમિશનર ઓફ પોલીસ;
 - (c) બોમ્બેના પ્રેસિડેન્સી-ટાઉનમાં, પોલીસ અધિક્ષક (SP); અને
 - (d) અન્યત્ર, ડેપ્યુટી સુપરિન્ટેન્ડેન્ટ ઓફ પોલીસ,

પ્રેસિડેન્સી મેજિસ્ટ્રેટ અથવા પ્રથમ વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ વિના ભારતીય દંડ સંહિતાની કલમ ૧૬૧, કલમ ૧૬૫ અથવા કલમ ૧૬૫-એ અથવા આ અધિનિયમની કલમ ૫ હેઠળ સજાપાત્ર કોઈપણ ગુનાની તપાસ કરશે નહીં અથવા વોરંટ વિના તેની ધરપકડ કરશે નહીં:

જોગવાઈ છે કે જો પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરના હોદ્દાથી નીચેનો ન હોય તેવો પોલીસ અધિકારી આ બાબતે રાજ્ય સરકાર દ્વારા સામાન્ય અથવા વિશેષ આદેશ દ્વારા અધિકૃત હોય, તો તે પણ પ્રેસિડેન્સી મેજિસ્ટ્રેટ અથવા પ્રથમ વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટના આદેશ વિના આવા

કોઈપણ ગુનાની તપાસ કરી શકે છે અથવા વોરંટ વિના ધરપકડ કરી શકે છે:

વધુમાં એવી શરત છે કે કલમ ૫ ની પેટા-કલમ (૧) ના ખંડ (e) માં ઉલ્લેખિત ગુનાની તપાસ પોલીસ અધિક્ષકના હોદ્દાથી નીચેના ન હોય તેવા પોલીસ અધિકારીના આદેશ વિના કરવામાં આવશે નહીં."

ઉપરોક્ત જોગવાઈ દર્શાવે છે કે કલમ ૫-એ ના પેટા-ખંડ (a) થી (d) માં ઉલ્લેખિત સત્તાવાળાઓ જ તપાસ કરવા માટે અધિકૃત છે અને તે શ્રેણીના અધિકારીઓથી નીચેનો કોઈ પણ પોલીસ અધિકારી તપાસ કરવા માટે સક્ષમ નથી, સિવાય કે પ્રેસિડેન્સી મેજિસ્ટ્રેટ અથવા પ્રથમ વર્ગના મેજિસ્ટ્રેટનો કોઈ આદેશ હોય, અને રાજ્ય ભ્રષ્ટાચાર નિવારક અધિનિયમ હેઠળના આવા ગુનાઓની તપાસના હેતુ માટે કોઈપણ અધિકારીને અધિકૃત કરી શકે છે પરંતુ તે પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરના હોદ્દાથી નીચેનો હોવો જોઈએ નહીં.

વર્તમાન કેસમાં, હાઈકોર્ટે એવો મત સ્વીકાર્યો હતો કે એસ.ડી.એમ. એ કેસની તપાસ હાથ ધરી હતી અને તેઓ તેમ કરવા માટે સક્ષમ ન હતા. હાઈકોર્ટનો આ અભિપ્રાય ખોટો છે. એસ.ડી.એમ. ને ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ પાસેથી માહિતી મળી હતી કે આરોપી ગેરકાયદેસર સંતોષની માંગણી કરી રહ્યો છે. એસ.ડી.એમ. આ આક્ષેપ સાચો છે કે નહીં તે જાણવા માંગતા હતા. તેમણે ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ ને રૂ. ૨૦૦ ની ચલણી નોટો સાથે લેખિત ફરિયાદ આપવા કહ્યું. એસ.ડી.એમ. એ તેમની ડાયરીમાં ચલણી નોટોના નંબર નોંધ્યા

અને આ નોટો ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ ને આપવામાં આવી, જેમણે બદલામાં આ ચલણી નોટો આરોપીને લાંચ તરીકે આપી. એસ.ડી.એમ. એ તેમની નીચે કામ કરતા આરોપીને બોલાવ્યો અને તેને ફરિયાદપક્ષે સાક્ષી નં. ૧ દ્વારા આપવામાં આવેલા રૂ.૨૦૦ રૂપિયા રજૂ કરવા કહ્યું. આરોપીએ એસ.ડી.એમ. સમક્ષ નોટો રજૂ કરી અને ચલણી નોટોના નંબરની ચકાસણી ડાયરીમાં અગાઉ નોંધેલી એન્ટ્રીઓ સાથે કરવામાં આવી. એસ.ડી.એમ. એ પોતે જ રિકવરી મેમો તૈયાર કર્યો અને આરોપીએ લાંચ લીધી હોવાનો આક્ષેપ કરતી ફરિયાદ સાથે પોલીસ અધિક્ષકને મોકલી આપ્યો. તેમણે તેમના ઉપરી અધિકારીને પણ એક નોંધ મોકલી. અહીં, એસ.ડી.એમ. કોઈ તપાસ કરી રહ્યા ન હતા. હાઈકોર્ટનો અભિપ્રાય હતો કે તેમણે છટકું ગોઠવ્યું અને નોટો કબજે કરી અને આ રીતે ગુનાની તપાસ હાથ ધરી. ગુનાની તપાસ ત્યારે જ શરૂ થાય જ્યારે એસ.ડી.એમ. દ્વારા પોલીસ અધિક્ષક (એન્ટી કરપ્શન) ને ફરિયાદ આપવામાં આવે અને તપાસની વ્યાખ્યા ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતાની કલમ ૨(એચ) હેઠળ કરવામાં આવી છે જે નીચે મુજબ છે:—

''તપાસ' માં આ સંહિતા હેઠળની તમામ કાર્યવાહીઓનો સમાવેશ થાય છે જે પોલીસ અધિકારી દ્વારા અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સિવાયની કોઈપણ વ્યક્તિ દ્વારા પુરાવા એકત્રિત કરવા માટે હાથ ધરવામાં આવે છે જેને મેજિસ્ટ્રેટ દ્વારા આ બાબતે અધિકૃત કરવામાં આવ્યા હોય."

દરેક દીવાની ગુનાઓને શોધી કાઢવા અને તેની જાણ કરવા માટે સક્ષમ અને હકદાર છે અને જો કોઈ ગુનાના કમિશન અંગેની કોઈ માહિતી કોઈ વ્યક્તિને

જાણવામાં આવે, તો આવી માહિતી યોગ્ય કાર્યવાહી માટે પોલીસ અથવા અન્ય કોઈ સક્ષમ સત્તાધિકારીને મોકલી શકાય છે, ઉદાહરણ તરીકે, ફૂડ એડલ્ટરેશન એક્ટ (ખોરાકમાં ભેળસેળ નિવારણ અધિનિયમ) હેઠળ, એક સામાન્ય નાગરિક નમૂનાઓ એકત્રિત કરવા અને પબ્લિક એનાલિસ્ટ (જાહેર વિશ્લેષક) ને મોકલવા માટે સક્ષમ છે અને જાહેર વિશ્લેષકના અહેવાલના આધારે, યોગ્ય સત્તાધિકારી સમક્ષ ફરિયાદ દાખલ કરી શકાય છે. નમૂનાઓનું એકત્રીકરણ અને જાહેર વિશ્લેષક દ્વારા વિશ્લેષણ તપાસની શ્રેણીમાં આવતું નથી. જો કોઈ નાગરિકની હાજરીમાં ગુનો આચરવામાં આવે છે, તો તે હકીકતની સત્યતાની ખાતરી કરી શકે છે અને આરોપીનો ગુનો સાબિત કરવા માટે તમામ પ્રયાસો કરી શકે છે. સબ-ડિવિઝનલ મેજિસ્ટ્રેટ (એસ.ડી.એમ.) એ માત્ર કાયદાનું પાલન કરનારા નાગરિક તરીકે તેમની ફરજો બજાવી હતી અને એસ.ડી.એમ. એ કેસની તપાસ હાથ ધરી હતી તેવો આક્ષેપ ખોટો છે અને હાઈકોર્ટે એવું માનવામાં ગંભીર ભૂલ કરી છે કે એસ.ડી.એમ. દ્વારા તપાસ કરવામાં આવી હોવાથી ટ્રાયલ દૂષિત થઈ હતી. આરોપીની નિર્દોષ છુટકારો અયોગ્ય હતો અને અમે હાઈકોર્ટના ચુકાદાને રદ કરીએ છીએ કારણ કે હાઈકોર્ટે સામાવાળા દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી ક્રિમિનલ અપીલને ગુણદોષ પર ધ્યાનમાં લીધી ન હતી અને તે જ કાયદા અનુસાર યોગ્ય વિચારણા માટે હાઈકોર્ટમાં પરત મોકલવામાં આવે છે.

પરિણામે, અપીલ કાયદા અનુસાર નિકાલ માટે હાઈકોર્ટમાં પરત મોકલવામાં આવે છે. અપીલનો તે મુજબ નિકાલ કરવામાં આવશે.

અપીલનો નિકાલ થયો.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.